

Домашенко Марина Дмитрівна,
аспірант кафедри маркетингу та УІД Сумського державного університету

ФОРМУВАННЯ ЗОН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ¹

У роботі запропоновано формування зон економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на базі визначення трикомпонентного показника оцінки її рівня.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, зовнішньоекономічна діяльність, зони економічної безпеки ЗЕД підприємства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку економіки важливе значення має її стабільне та ефективне функціонування, що не можливе без збереження економічної безпеки на вітчизняних машинобудівних підприємствах. Економічні перетворення, які торкнулися України, передбачають ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), і тому машинобудівні підприємства вимушені виходити на зовнішні ринки збуту, що супроводжується великою кількістю небезпек та ризиків. За цих умов постає питання передбачення стану економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства на даний момент і можливі її стани у майбутньому. Саме тому виникає необхідність формування зон економічної безпеки ЗЕД, які б могли наочно показати достатність рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства. Формування зон економічної безпеки ЗЕД дасть змогу управлінському персоналу приймати правильні стратегічні рішення для ефективної діяльності машинобудівного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної безпеки підприємства викликає зацікавленість багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців [1, 2, 6-7]. Проте аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що в економічній літературі, як іноземній, так і вітчизняній, відсутні дослідження економічної безпеки, які б передбачали виділення зон економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства, що й обумовлює актуальність дослідження.

Метою роботи є формування зон економічної безпеки ЗЕД машинобудівних підприємств на основі оцінки її рівня. Для її досягнення поставлено такі завдання: провести формування трикомпонентного показника оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства та на основі отриманих значень виділити зони економічної безпеки ЗЕД підприємства.

Виклад основного матеріалу. Формування зон економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства має базуватися на оцінці рівня економічної безпеки ЗЕД, що є досить складним процесом та потребує розрахунку великої кількості показників. Вчені пропонують різні методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства [1, 2, 6-11], проте вони не враховують впливу ЗЕД на діяльність

---

¹ Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента України для молодих учених на виконання науково-дослідної роботи GP/F32/087 «Формування механізму управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств в контексті концепції стійкого розвитку» (№ держ. реєстр. 0111U004965).

підприємства. Усі вони ґрунтуються на використанні лише функціональних складових економічної безпеки. Тому необхідним є розроблення методу оцінки стану економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства, який би базувався на:

- врахуванні результатів моніторингу процесів, пов'язаних із ЗЕД підприємства;
- використанні показників, що враховують специфіку ЗЕД;
- результатах аналізу сегментів міжнародного ринку, на якому працює підприємство.

Саме тому, для оцінки стану економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства, підходи до якої розглядалися автором у працях [3-5], ми запропонували формування трикомпонентного показника оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства K_{nj} , який пропонується визначати за формулою

$$K_{nj} = f(I, P_n, D_j), \quad (1)$$

де I_{nj} – інтегральна оцінка рівня економічної безпеки ЗЕД підприємства; P_n – коефіцієнт ризикованості виходу на ринок країни n ; D_j – коефіцієнт ризикованості j -го виду діяльності підприємства.

Наведений трикомпонентний показник оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства пропонується визначати за функціональною залежністю

$$I_{nj}, P_n, D_j = 1, \quad (2)$$

якщо фактичне значення показників I_{nj}, P_n, D_j більше або дорівнює їх граничному (достатньому) значенню, то значення показника вважається достатнім (табл. 1);

$$I_{nj}, P_n, D_j = 0, \quad (3)$$

якщо фактичне значення показників I_{nj}, P_n, D_j менше їх граничного (достатнього) значення, то значення показника вважається недостатнім (табл. 1).

Таблиця 1 – Можливі значення показників трикомпонентного показника оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства

Рівень інтегрального показника економічної безпеки ЗЕД		Рівень країнового ризику		Рівень ризику видів діяльності	
значення показника I_{nj}	рівень економічної безпеки ЗЕД	значення показника P_n	область ризику	значення показника D_j	область ризику
1,0-0,96	Абсолютно безпечний	0,0-0,1	Безризиковий	0,0-0,1	Безризиковий
0,95-0,76	Прийнятний	0,1-0,25	Мінімальний	0,1-0,25	Мінімальний
0,75-0,51	Хиткий	0,25-0,5	Підвищений	0,25-0,5	Підвищений
0,5-0,26	Низький	0,5-0,75	Критичний	0,5-0,75	Критичний
0,25-0,0	Неприпустимий	0,75-1	Неприпустимий	0,75-1	Неприпустимий

	– область достатнього значення показника
	– область недостатнього значення показника

Усі проміжні значення трикомпонентного показника економічної безпеки ЗЕД

машинобудівного підприємства наведені у матричній формі (рис. 1). Для цих показників може існувати 8 проміжних значень, які, на погляд автора, відповідають 4 зонам економічної безпеки ЗЕД.

			Ризик видів діяльності		
			прийнятний	неприйнятний	
Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки ЗЕД підприємства	достатній	Крайовий ризик	прийнятний	(1,1,1)	I зона – зона абсолютної безпеки ЗЕД підприємства
		неприйнятний	(1,1,0)		
	недостатній	Крайовий ризик	прийнятний	(1,0,1)	II зона – зона прийнятної безпеки ЗЕД підприємства
		неприйнятний	(1,0,0)		
недостатній	Крайовий ризик	прийнятний	(0,1,1)	III зона – зона хиткої безпеки ЗЕД підприємства	
		неприйнятний	(0,1,0)		
недостатній	Крайовий ризик	прийнятний	(0,0,1)	IV зона – зона неприпустимої безпеки ЗЕД підприємства	
		неприйнятний	(0,0,0)		

Рисунок 1 – Матриця зон економічної безпеки ЗЕД підприємства

З точки зору автора, значення трикомпонентного показника $K_{nj} = (1,1,1)$ відповідає I зоні – зоні абсолютної безпеки, яка свідчить про те, що всі складові трикомпонентного показника знаходяться на достатньому рівні, тому підприємство може безпечно займатися ЗЕД на обраному ринку з обраним видом діяльності. За цих умов підприємство має можливість застосовувати стратегію підтримки, що передбачає збереження економічної безпеки ЗЕД, контроль за результатами діяльності та попередження виникнення можливих загроз економічним інтересам машинобудівного підприємства.

Значення трикомпонентного показника $K_{nj} = (1,1,0); (1,0,1); (0,1,1)$ відповідають

II зоні – зоні прийнятної безпеки, яка свідчить про те, що один зі складових трикомпонентного показника оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД знаходиться на недостатньому рівні. Існуючі відхилення можна виявити шляхом виконання поглиблених досліджень складових трикомпонентного показника, і на основі отриманих даних вжити заходи щодо усунення існуючої проблеми. У цьому випадку підприємство має можливість застосовувати стратегію посилення, яка спрямована на проведення заходів посилення одного із показників трикомпонентного показника економічної безпеки ЗЕД підприємства.

Значення $K_{nj} = (1,0,0); (0,1,0); (0,0,1)$ відповідають III зоні – зоні хиткої безпеки. Рівень економічної безпеки є недостатнім одразу за двома складовими трикомпонентного показника. Існуючі відхилення можна виявити шляхом виконання поглиблених досліджень складових трикомпонентного показника і на основі отриманих даних вжити заходи щодо усунення існуючої проблеми. За цих умов підприємство має застосовувати стратегію адаптації, яка спрямована на проведення заходів пристосування виду діяльності до певного ринку та навпаки, а також пристосування складових економічної безпеки ЗЕД до тих чи інших вимог зовнішнього середовища.

Значення $K_{nj} = (0,0,0)$ відповідає IV зоні – зона неприпустимої безпеки. Рівень економічної безпеки є недостатнім одразу за трьома складовими трикомпонентного показника. У цьому випадку підприємство повинно відмовитися від обраної діяльності на обраному ринку і вжити заходи щодо покращення стану економічної безпеки на підприємстві. За цих умов можливим є застосування стратегії модифікації, яка передбачає проведення змін, які стосуються виду діяльності, зовнішнього ринку, а також проведення необхідних змін складових економічної безпеки ЗЕД.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок. Підбиваючи підсумки вищевикладеного, слід зазначити:

1. Розроблено методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства шляхом формування трикомпонентного показника оцінки її рівня. Цей показник враховує значення інтегрального показника оцінки рівня економічної безпеки ЗЕД підприємства, коефіцієнт ризикованості виходу на ринок певної країни та коефіцієнт ризикованості обраного підприємством виду діяльності.

2. Запропоновано авторську матрицю формування зон економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства, яка дає можливість наочного подання її стану.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розроблення та наукове обґрунтування стратегій та інструментів забезпечення достатнього рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства.

1. Бендиков М.А. Совершенствование диагностики финансового состояния предприятия промышленного предприятия / М.А. Бендиков, Е.В. Джамай // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 5. – С. 80-95.

2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навч. посібник / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 240 с.

3. Домашенко М.Д. Показники інтегральної оцінки рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства / М.Д. Домашенко, О.В. Прокопенко // Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку» присвячена 20- річчю факультету економіки та менеджменту СумДУ (18-20 травня). – Суми: Вид-во СумДУ, 2011. – С. 29-31.

4. Домашенко М.Д. Врахування країнового ризику при здійсненні зовнішньоекономічної

Розділ 3 Інноваційний менеджмент

діяльності машинобудівного підприємства / М.Д. Домашенко // Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» (18-20 травня 2011). – Суми : Вид-во СумДУ, 2011. – С. 56-57.

5. Домашенко М.Д. Формування показника комплексної оцінки рівня економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / М.Д. Домашенко. – Донецьк, 2011.

6. Ильяшенко С.Н. Экономическая безопасность предприятия и подходы к оценке ее уровня / С.Н. Ильяшенко // Машиностроитель. – 2008. – № 10. – С. 4-10.

7. Квасницька Р.С. Деякі методичні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / Р.С. Квасницька, І.О. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2. – Т. 1. – С. 34-38.

8. Козаченко Г.В. Экономическая безопасность: сущность и механизмы обеспечения : монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

9. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничо-збагачувальних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Д.П. Пілова. – Кривий Ріг, 2007. – 20 с.

10. Сергеев А.А. Критерии оценки экономической безопасности предприятия / А.А. Сергеев // Финансы и кредит. – 2003. – № 15. – С. 67-69.

11. Турило А.М. Методика оцінки виробничої безпеки підприємства / А.М. Турило, С.В. Капітула // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №3. – С. 137-142.

М.Д. Домашенко

Формирование зон экономической безопасности внешнеэкономической деятельности машиностроительных предприятий

В работе предложено формирование зон экономической безопасности внешнеэкономической деятельности предприятия на базе определения трехкомпонентного показателя оценки ее уровня.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, внешнеэкономическая деятельность, зоны экономической безопасности ВЭД предприятия.

M.D. Domashenko

Formation zones of economic safety the foreign economic activity of machine-building enterprises

It is proposed formation zones economic safety of the foreign economic activity of the enterprise on the basis of the determination three-componential indicator assessment of its level.

Key words: economic safety of enterprise, foreign-economic activity, zone of economic security of foreign economic activity of enterprise.

Отримано 19.10.2011 р.